

Elsschot en de rattekens

Hans Renders' maandelijkse keuze uit de oogst aan biografieën en (auto)biografica. Dit keer: Willem Elsschot en 'l'amour pedagogique'. Door Hans Renders

WILLEM ELSSCHOT.

MAN VAN WOORDEN

DOOR MARTINE CUYT

MEULENHOF-MANTEAU, 278 P.,

€ 19,95

ROMANTIC BIOGRAPHY

DOOR ARTHUR BRADLEY

& ALAN RAWES (RED.)

ASHGATE PUBLISHING LIMITED,

202 P., € 60,-

De structuur van de biografie is de biologie, zelfs als het levensverhaal niet chronologisch verteld wordt. Met deze intrigerende opening begint Jennifer Wallace haar artikel over de biografieën van John Keats in de bundel *Romantic Biography*. Haar stelling is dat Keats' biografen, maar ook zijn critici, rekening hielden met de zwakke gezondheid van de dichter omdat deze zelf medicus was en zich daarom van zijn broosheid bewust moet zijn geweest. Wallace bekijkt het leven van Keats vanuit zijn lichaam en vraagt zich af of delen van zijn lichaam net zo geanalyseerd kunnen worden als biografen dat doen met zijn oeuvre. Het probleem van de biografie is de representativiteit. Je vertelt het verhaal van een persoon in de hoop daarmee ook een breder thema te bestrijken. Maar net als in de journalistiek is de neiging groot om in de eerste plaats die mensen in het licht te zetten die van zichzelf interessant zijn en juist niet als vertegenwoordiger van wat dan ook gezien kunnen worden. Dat in elke biografie van Byron over zijn incestueuze relatie met zijn halfzuster wordt gesproken, komt in de eerste plaats doordat we Byron in sociaal opzicht toch al zo'n ongeleid projectiel vonden. Maar Byrons incest kun je moeilijk representatief noemen. En wat leren ons de talloze berichten op de nieuwspagina's over een pas nu achterhaalde minnares van Willem Elsschot? Vooral nog dat het aardig gelukt is te verhullen dat Martine Cuyt een absurd boek heeft gepubliceerd.

Het zong zich al lange tijd rond: er

zijn drie biografieën van Willem Elsschot in de maak. De eerste is nu verschenen en hoewel *Willem Elsschot. Man van woorden* nog nauwelijks recensies heeft opgeleverd, is het nu al een veelbesproken boek.

Wat is het geval? Martine Cuyt heeft 'de laatste getuigen' benaderd die de in 1960 gestorven Willem Elsschot 'nog in levenden lijve hebben gekend'. Ruim drie jaar heeft Cuyt geworsteld met de 'extra-moeilijkheid' in het leven van schrijver zakenman Elsschot. Wat deed hij tussen halfvijf en tien uur 's avonds? Rare vraag voor een biograaf, maar nog gekker is dat Cuyt op zoek naar een antwoord niet meer heeft gedaan dan de bandrecorder aanzetten, en de 'getuigen' laten leeglopen.

Man van woorden dankt zijn bestaansrecht aan een paar mooie brieven die zeer van nut kunnen zijn voor de nog te schrijven echte biografie van Elsschot (pseudoniem van Alfons de Ridder). In 1993 publiceerden Lidewijde Paris en Vic van de Reijdt de correspondentie van Elsschot en elke brief die niet in dat boek staat, is een vondst. En als dat dan ook nog een mooie brief is, dan is dat een bijzondere vondst. Die eer verdient Cuyt. Ze heeft een paar bijzondere vondsten gedaan, zoals de brief die de zeventienjarige Alfons de Ridder aan zijn vriendin schreef. Het is een prachtige romantische brief van een teleurgestelde verliefde, maar tevens is het een geraffineerd epistel waarin de schrijver zijn verloren liefde weer naar zich toe haalt. De dramatiek van het afscheid nemen wordt zo tot het uiterste opgevoerd dat het je niet verbaast dat Elsschot later met haar trouwde. Fine is haar hele leven bij De Ridder gebleven en stierf, haar trouw was oneindig, een dag na de dood van haar echtgenoot.

De reden dat *Man van woorden* de kranten haalde, was de coming out van een minnares. Maar wat is daar interessant aan? Leentje Delen over Elsschot: 'Hij kon geen rok zien of hij was weg. Dat was een van zijn

specialiteiten. De "rattekens", noemde hij de meisjes. Hij was niet al te kieskeurig, maar had het liefste jonge meisjes. Dat was algemeen van hem bekend.' Vooral dat laatste zinnetje maakt het paradoxaal dat Cuyt zoveel aandacht geeft aan een van die 'rattekens'. Liane Bruylants was vijftientig toen ze de bijna veertigjarige oudere Elsschot ontmoette. Hij had 'persoonlijkheid' en 'veel charisma'. Met zijn 'biologie' zat het ook wel goed. Volgens Liane was hij zelfs 'sexy'. Toen de twee geliefden een hotelletje opzochten, schreef Bruylants later in haar dagboek: 'Hij is heel tevreden, maar mij beroert het niet.' Nu zegt ze daarover: 'Ik zag het meer als een relatie van leraar tot leerling, als l'amour pedagogique.' We leren Elsschot inderdaad beter kennen dank zij de onthullingen van Liane. Eens een zakenman, altijd een zakenman. Liane heeft 'vele minnaars' gehad die haar financieel steunden, maar 'Fons is de enige die zijn geld heeft teruggevraagd toen het uit was'.

'Hij kon geen rok zien of hij was weg'

Onbedoeld geestig is de verslaglegging van het interview dat Cuyt met uitgeefster Angèle Manteau had.

Cuyt: 'Elsschot had zeer veel oog voor vrouwelijk schoon.'

Manteau: 'O ja?'

Cuyt: 'Verbaast u dat?'

Manteau: 'Ik heb er nooit iets van gemerkt.'

Sinds 1929 woont de familie De Ridder schuin tegenover de familie Walschap. Het wordt geen warme band tussen Elsschot en Walschap, en zeker niet nadat de achttienjarige Lieve Walschap een verhouding begint met de getrouwde Anna Elsschot, twee keer zo oud. De relatie zou twintig jaar duren. Gêne in de Antwerpse Lemmestraat, maar ook gêne bij de lezer als Cuyt wat voortbordurt op de vermeende vijandschap tussen Elsschot en Walschap. Er is weleens gefluisterd dat de twee vaders bij elkaar in de brievenbus plasten. Cuyt citeert Anna de Ridder: 'Walschap en Elsschot waren geen mensen om dat te doen. Overigens was het technisch

FIEN VAN LAANEN

moeilijk. Walschap had dan op zijn knieën moeten gaan zitten voor onze bus. Hij was te trots om in zo'n houding te worden betrapt. En de bus van Walschap stond zo hoog dat vader aan de deur had moeten hangen!' Rob Hulstaert, sinds 1989 raadslid in Antwerpen voor het extreem-rechtse Vlaams Blok, zat in 1954 in legeretene in een café toen een ober hem kwam vragen of 'die onbekende soldaat' meneer De Ridder even gezelschap kwam houden. Cuyt heeft hem naar deze ervaring gevraagd: 'Nee, er bestaan geen foto's van.'

Simon Vinkenoogen Eddy Posthuma de Boer zijn benaderd over hun interview met Elsschot in de *Haagse Post* van 1957. 'Wat zou ik me nog herinneren van vijftienveertigjaar geleden?' zegt Vinkenoog onverstaanbaar. Toch kondigt Cuyt een paar bladzijden verder trots een gesprek aan met 'drie niet eerder geïnterviewde interviewers' van Elsschot. De danseres Joske Brabants onthult dat Elsschot haar 'een klapje' op haar 'bips in maillot' had gegeven, terwijl er in de jaren vijftig nog zo op werd gewezen dansers niet meer te bekijken als toekomstige prostituees, maar als eerbare, hardwerkende mensen, van wie de sociale positie en de totale beroepssituatie moesten worden herzien. Maar nee, Elsschot gaf haar een klap op de billen. 'Voor mij als jonge twintiger was Elsschot een vieze, oude man.' Tegen Liane Bruylants, die vooral l'amour pedagogique van Elsschot waardeerde, had de schrijver 'toegegeven' dat hij vroeger veel potenter was geweest. De structuur van Elsschots biologische biografie loopt parallel met zijn schrijverschap, want zijn verhouding met Liane Bruylants greep plaats lang nadat hij zijn prachtige boeken had geschreven.